

УДК 371.134:78

Дмитро Балдинюк,

*к. п. н., професор кафедри
музикознавства та вокально-
хорових дисциплін*

Олена Балдинюк,

*к. п. н., доцент кафедри
хореографії та художньої культури,
Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, Україна*

ПЕДАГОГ ЯК СУБ'ЄКТ МИСТЕЦЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Розгляд проблеми професійної підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних парадигм освіти дає нам підставу говорити про *культуру художньо-педагогічного спілкування* майбутнього вчителя як важливий складник його професійно-педагогічної культури.

Структура особистісної форми культури може бути розглянута з різних позицій залежно від вибору теоретичної моделі особистості. За критерієм суб'єкта (соціум – індивід) культуру прийнято поділяти на суспільну та індивідуальну форми, зв'язок яких описується через діалектику загального і окремого. Теза про *ізоморфність культури суспільства і культури особистості* дозволяє нам знайти ключ до побудови структурно-функціональної моделі культури педагога.

Коротко викладемо нашу аргументацію.

1. Культура за своєю природою поліфункціональна, в якості основних функцій виділяють гуманістичну (людинотворчу), соціалізації, індивідуалізації, самоцільову, інструментальну, креативну, гносеологічно-

орієнтаційну, нормативно-регулятивну, аксіологічну, комунікативну (Є. В. Золотухіна-Аболіна, Л. Н. Коган, Л. П. Пендюріна).

2. Ізоморфність культури на рівні соціуму та індивідуальної культури реалізується через функції культури.

3. Культура, реалізуючи свої функції, проявляється (втілюється) на рівні індивіда в формі його «сутнісних сил».

4. У процесі культурного становлення індивіда кожна функція, яка представляє об'єктивовані в культурі здібності родового суб'єкта, розпредмечується і «задає» розвиток певних потенцій (спроможностей) особистості та їх системної цілісності.

5. Функції культури стосовно суб'єкта-індивіда можуть виступати як загальносистемні чи структурні.

6. Гуманістичну (людинотворчу) функцію культури ми розглядаємо як системну метафункцію, вона вказує на місце і роль культури у творенні людського в людині. Системні функції соціалізації й індивідуалізації (персоналізації) вказують на *механізм* прилучення індивіда до світу культури. Інструментальна та самоцільова функції є парою системних функцій, що розкривають дві сторони-іпостасі культури особистості: 1) оволодіння культурою як засобом (технологією) діяльності і спілкування та 2) цінність культури для саморозвитку і самоактуалізації особистості.

7. Функціями, що задають *внутрішню структуру* особистості як носія культури, є гносеологічно-орієнтаційна, нормативно-регулятивна, креативна, аксіологічна, комунікативна. Звідси ми виводимо, що структуру культури педагога можна подати через п'ять необхідних і достатніх компонентів, які умовно назвемо потенціалами: 1) пізнавальний потенціал; 2) морально-етичний потенціал; 3) дієво-творчий потенціал; 4) художньо-естетичний потенціал; 5) комунікативний потенціал.

Виділені *потенціали* відіграють роль *динамічних домінант*, які *спрямовують процес розвитку та самоактуалізації педагога як особистості й професіонала*. Так, кожен підструктуру ми розуміємо як заданий культурою рівень розвитку «сутнісних сил» (соціальних сил) особистості, які умовно названі потенціалами. За тим чи іншим потенціалом як підструктурою культури педагога стоїть досить складне утворення, яке забезпечує особистості можливість бути повноцінним *суб'єктом* у тій чи іншій сферах людської діяльності (пізнавальній, художній, комунікативній тощо). Кожен з виділених потенціалів розглядається як певна *функція суб'єкта* у його діяльнісних проявах, причому кожна функція-потенціал реалізується лише у взаємодії з іншими, *втілюється через них*. Людина не складається з набору окремих «культур» – вона єдина і неподільна.

Акцентуація цілісності культури особистості приводить нас до такого, на перший погляд парадоксального, висновку: *при вивченні культури художньо-педагогічного спілкування вчителя насправді мова повинна йти про розгляд інтегральної культури педагога, але під особливим кутом зору – через призму акту комунікативної взаємодії, предметом (змістом) якої виступає мистецтво*, тобто фактично про те, як учитель реалізує свої культурні потенції (в їх системності) у процесі мистецького спілкування, який діапазон його можливостей як *суб'єкта художньо-педагогічної комунікації*, адже, власне кажучи, *суб'єкт* та його *саморозвиток* і є «кінцевою метою культури» (Д. В. Ольшанський).

Дійсно, у комунікативній взаємодії з дитиною педагог як суб'єкт мистецького спілкування «актуалізує» всі необхідні для забезпечення її результативності особистісні ресурси (суб'єктивне культурне оснащення): пізнавальний потенціал (для пізнання особистості учня, розуміння його комунікативних проявів, осмислення набутих художніх вражень, для саморефлексії), дієво-творчий потенціал (продукує комунікативно значиму

інформацію, інтерпретує зміст твору мистецтва, творить стосунки, реалізує себе як неповторну сутність). Комунікативні дії суб'єкта (поведінка, вчинки) втілюють його ставлення до дитини, розуміння добра і зла (морально-етичний потенціал), виявляють красу й емоційну насиченість слова і дії, почуття міри (естетичний потенціал). Тобто, *в акті мистецького спілкування фокусується весь культурний потенціал особистості: окремі елементи культури особистості наче перебудовуються, переструктуровуються в актуальну для діяльності спілкування систему, проявляючи в цьому свою універсальність і відтворюючи цілісність особистості.*